

Հավելված

Հաստատվել է ՀՀ ՎՊԽ խորհրդի

2011թ. դեկտեմբերի 23-ի թիվ 33/4 որոշմամբ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ

ՎԵՐԱՀՄԿԻՉ ՊԱԼԱՏ

ԸՆԹԱՑԻԿ ՀԱՇՎԵՏՎՈՒԹՅՈՒՆ

Ընդերքի օգտագործման տրամադրման օրինականության և ընդերքի օգտագործման նկատմամբ վերահսկողության արդյունքների վերաբերյալ

Վերահսկողության հիմքը՝ Հայաստանի Հանրապետության վերահսկիչ պալատի 2011 թվականի գործունեության տարեկան ծրագրի 12-րդ կետը, ՀՀ վերահսկիչ պալատի խորհրդի 2011թ. հունվարի 21-ի թիվ 2/2 որոշումը:

Վերահսկողության նպատակը՝ ընդերքի օգտագործման տրամադրման օրինականությունը և 2008-2010թթ. ընթացքում ընդերքի օգտագործման համապատասխանությունը ՀՀ օրենսդրությանը (մետաղական հանքեր և հանքերակումներ):

Վերահսկողության առարկան՝ ՀՀ էներգետիկայի և բնական պաշարների նախարարության աշխատակազմի՝ «Ընդերքի պետական տեսչության», «Օգտակար հանածոների պաշարների գործակալության», «Ընդերքի տրամադրման գործակալության» կողմից իրականացված գործառույթների համապատասխանությունը ՀՀ օրենսդրությանը:

Վերահսկողության օբյեկտ՝ ՀՀ էներգետիկայի և բնական պաշարների նախարարություն (այսուհետ՝ Նախարարություն)

Վերահսկողության կատարման ժամկետը՝ 2011թ.-ի փետրվարի 7-ից՝ 2011թ.-ի դեկտեմբերի 30-ը:

Վերահսկողությունն ընդգրկող ժամանակահատվածը՝ 2008թ.-ի հունվարի 1-ից մինչև 2011թ.-ի հուլիսի 1-ը ներառյալ:

Վերահսկողության մեթոդաբանությունը՝ Վերահսկողության իրականացման ընթացքում կիրառվել են դիտարկման, ստուգման և վերլուծության ձևերը, ինչպես նաև համապատասխանության, ֆինանսական և արդյունավետության տեսակները:

Վերահսկողության արդյունքները՝

1. ՀՀ էներգետիկայի և բնական պաշարների նախարարության աշխատակազմի ընդերքի պետական տեսչության կողմից իրականացված ստուգումների վերաբերյալ

Նախարարության աշխատակազմի ընդերքի վերահսկողության պետական տեսչությունը կազմավորվել է ՀՀ կառավարության 11.12.2008թ.-ի «ՀՀ էներգետիկայի և բնական պաշարների նախարարության աշխատակազմի ընդերքի վերահսկողության պետական տեսչություն ստեղծելու, ՀՀ էներգետիկայի և բնական պաշարների նախարարության աշխատակազմի ընդերքի վերահսկողության պետական տեսչության կանոնադրությունն ու կառուցվածքը հաստատելու մասին» թիվ 1577-Ն որոշմամբ, որը ՀՀ կառավարության 24.02.2011թ. թիվ 148-Ն համաձայն վերանվանվել է «Ընդերքի պետական տեսչություն» (այսուհետ՝ Տեսչություն): Տեսչության կանոնադրական նպատակներից ու խնդիրներից են՝ ընդերքօգտագործման ոլորտում վերահսկողություն իրականացնելու միջոցով ապահովել ընդերքի արդյունավետ օգտագործումը, ՀՀ օրենսդրության պահանջների պահպանումը, ապօրինի ընդերքօգտագործման դեպքերի բացահայտումը և կանխարգելումը, ընդերքի մասին երկրաբանական և այլ տեղեկատվության լիարժեքությունը ու արժանահավատությունը: Կանոնադրությամբ հաստատվել է նաև Տեսչության կառուցվածքը, որը ներկայացված է թվով 4 տարածքային, այն է՝ «Կենտրոնական», «Հյուսիսային», «Արևելյան» ու «Հարավային» և 3 կառուցվածքային՝ «Իրավաբանական, հաշվետվությունների ընդունման ու վերլուծության», «Երկրաբանական վերահսկողության» և «Մարկշեյդերական վերահսկողության բաժիններ»՝ ստորաբաժանումներով: Տարածքային ստորաբաժանումների վերահսկողության ներքո է գտնվում Հայաստանի Հանրապետության ամբողջ տարածքը:

ՀՀ տարածքում 01.01.2010թ.-ի դրությամբ գործել են ընդերքօգտագործման 82 լիցենզիաներ (մետաղական), 01.01.2011թ.-ի դրությամբ՝ 64 լիցենզիաներ, իսկ 01.04.2011թ.-ին դրությամբ՝ 65 լիցենզիաներ: Տնտեսվարող սուբյեկտներին տրամադրված լիցենզիաներով և համապատասխան կնքված պայմանագրերով սահմանված են մի շարք պարտավորություններ, որոնց կատարման նկատմամբ վերահսկողությունը, ՀՀ օրենսդրության և կանոնադրության համաձայն, պետք է իրականացվի Տեսչության կողմից:

Համաձայն Տեսչության կողմից ներկայացված տեղեկատվության, 2009թ.-ի ընթացքում 8 լիցենզիաներ (մետաղական) ունեցող ընդերքօգտագործող կազմակերպություններում իրականացվել են ստուգումներ, որը կազմել է լիցենզիաների ընդհանուր թվի 9.7%-ը, իսկ 2010թ.-ին ստուգվել են 12 լիցենզիաներ (մետաղական) ունեցող ընդերքօգտագործող կազմակերպություններ, որը կազմել է լիցենզիաների ընդհանուր թվի 18.7%-ը:

2009թ.-ին հանքարդյունահանում իրականացնող թվով 3 ընկերություններում («Մեզո Գոլդ», «Գեո Պրո Մայնինգ» ՍՊ և «Զանգեզուրի ՊՄԿ» ՓԲ ընկերություններ) ՀՀ էներգետիկայի և բնական պաշարների նախարարի (այսուհետ՝ Նախարար) համապատասխան հանձնարարագրերով Տեսչությանը հանձնարարվել է ստուգում իրականացնել ընդերքօգտագործման պայմանագրային պարտավորությունների կատարման և բնօգտագործման վճարի օբյեկտներ համարվող փաստացի ծավալների չափաքանակների նկատմամբ: Սակայն, Տեսչության կողմից կազմված ստուգման ԱԿՏ-երով անդրադարձել են միայն փաստացի արդյունահանված ծավալներին և այն ներկայացվել է ՀՀ ԿԱ պետական եկամուտների կոմիտե՝ չհամեմատելով բնօգտագործման վճարների հաշվարկ-հաշվետվություններով ներկայացված փաստացի ծավալների հետ: Ստուգմամբ չեն անդրադարձել ընդերքօգտագործողների կողմից ստանձնած պայմանագրային պարտավորությունների կատարմանը, կատարված աշխատանքների համապատասխանությունը հաստատված նախագծերին, ոլորտը կանոնակարգող ՀՀ օրենսդրության պահանջների պահպանմանը և կատարմանը:

2010թ.-ին իրականացված 12 ստուգումներից 5-ում («Կուբին», «ԲԱՄՕ մետալ», «Լուլիար», «Ռակ Սիներալզ ընդ Մեթալզ Ինվեսթմենթ Արմենիա» ՍՊ և «Քանարմ Փրեշլս Մեթրլզ» ՓԲ ընկերություններում) արձանագրված խախտումների վերաբերյալ ընկերություններին տրվել է գրավոր զգուշացումներ և սահմանել թերությունների վերացման համար 90-օրյա ժամկետ: Համաձայն՝ «Կոնցեսիայի մասին» ՀՀ օրենքի 31-րդ հոդվածի սահմանված ժամկետում խախտումները չվերացնելու դեպքում Նախարարությունը իրավունք ունի որոշում ընդունել հանքային իրավունքի դադարեցման մասին: Սակայն, տեսչության կողմից հետևողականություն չի ցուցաբերվել և չի պահանջվել տեղեկատվություն թերությունների վերացման վերաբերյալ: Ընդ որում «Լուլիար» ՍՊԸ-ի կողմից արդյունքները բողոքարկվել է ՀՀ էներգետիկայի և բնական պաշարների նախարարին և վերջինիս 15.04.2011թ.-ի թիվ 49-Ա հրամանով բողոքը բավարարվել է և ոչ իրավաչափ է ճանաչվել տեսչության կողմից ՍՊԸ-ի նկատմամբ իրականացված վարչական վարույթը:

2010թ.-ին իրականացված 2 ստուգումների («Գ. Արշակյան» և «Հանքաբուրգ» ՍՊԸ-ներ) արդյունքները բողոքարկվել են Նախարարին «ՀՀ-ում ստուգումների կազմակերպման և անցկացման մասին» ՀՀ օրենքի առանձին դրույթները չպահպանելու պատճառաբանությամբ, որից հետո ստուգումները դադարեցվել են:

2010թ.-ին, հանքարդյունահանում իրականացնող 3 ընկերություններում («Ախթալայի ԼՀԿ», «Ագարակի ՊՄԿ» ՓԲԸ-ներ և «Մեզո Գոլդ» ՍՊԸ) Նախարարի համապատասխան հանձնարարագրերով Տեսչությանը հանձնարարվել է ստուգում իրականացնել ընդերքօգտագործման պայմանագրային պարտավորությունների կատարման և բնօգտագործման վճարի օբյեկտներ համարվող փաստացի ծավալների չափաքանակների նկատմամբ, սակայն Տեսչության կողմից կազմված ստուգման ԱԿՏ-երով անրադարձել են միայն փաստացի արդյունահանված ծավալներին և այն ներկայացվել է ՀՀ ԿԱ պետական եկամուտների կոմիտե՝ չհամեմատելով բնօգտագործման վճարների հաշվարկ-հաշվետվություններով ներկայացված փաստացի ծավալների հետ: Պայմանագրային պարտավորությունների կատարման ստուգումներն իրականացվել են թերի:

2. ՀՀ էներգետիկայի և բնական պաշարների նախարարության աշխատակազմի օգտակար հանածոների պաշարների գործակալության կողմից իրականացված գործառնությունների վերաբերյալ

Նախարարության աշխատակազմի օգտակար հանածոների պաշարների գործակալության (այսուհետ՝ Գործակալություն) կանոնադրությունը հաստատվել է ՀՀ կառավարության 31.10.2002թ.-ի թիվ 1588-Ն որոշմամբ: Գործակալությունը ՀՀ օրենսդրությամբ սահմանված և կանոնադրությամբ հաստատված իրականացնում է հետևյալ գործառնությունները՝

- օգտակար հանածոների հանքավայրերի հետախուզման տարբեր փուլերում և շահագործման ժամանակ դրանց արդյունաբերական գնահատման նյութերի պետական ընդերքաբանական փորձաքննությունն ու համապատասխան կոնդիցիաների պարամետրերի հաստատումը,
- հանքավայրերի մանրագնին հետախուզման ու վերագնահատման արդյունքներով ընդերքում օգտակար հանածոների պաշարների հաշվարկման նյութերի պետական ընդերքաբանական փորձաքննությունը և այդ պաշարների հաստատումն ու վերահաստատումը,
- արդյունաբերական նշանակությունը կորցրած, ինչպես նաև հանքավայրի հետագա երկրաբանահետախուզական և (կամ) շահագործման աշխատանքների ընթացքում օգտակար հանածոների չհավաստված պաշարների դուրս գրումը:

Ընդերքօգտագործողների կողմից 2008-2011թթ. ընթացքում Գործակալություն են ներկայացվել 35 «Օգտակար հանածոների մետաղական հանքավայրերի կոնդիցիաների հիմնավորման, պաշարների հաշվարկման և հաստատման ու դուրս գրման համար» հաշվետվություններ, որից 19-ի պետական ընդերքաբանական փորձաքննությունները ավարտվել են և կայացվել են որոշումներ:

- Թվով 10 հաշվետվություններ պետական ընդերքաբանական փորձաքննության չեն ենթարկվել և վերադարձվել են հեղինակներին, որով Գործակալության կողմից խախտվել է՝ ՀՀ կառավարության 06.01.2005թ.-ի թիվ 1784-Ն որոշմամբ սահմանված 9-րդ կետի պահանջը, այն է՝ փորձաքննված նյութերը վերադարձվում են հեղինակներին՝ լրամշակման բացասական որոշման ընդունման դեպքում:
- Թվով 6 հաշվետվություններ շուրջ 2-3 տարի փորձաքննության ընթացքում են գտնվում, որով խախտվել է՝ ՀՀ կառավարության 06.01.2005թ.-ի թիվ 1784-Ն որոշմամբ սահմանված 8-րդ կետի գ) ենթակետի պահանջը, այն է՝ փորձաքննության գործընթացի տևողությունը սահմանափակվում է մինչև 120 աշխատանքային օրով:

3. ՀՀ էներգետիկայի և բնական պաշարների նախարարության աշխատակազմի ընդերքի տրամադրման գործակալության կողմից իրականացված գործառույթների վերաբերյալ

Նախարարության աշխատակազմի ընդերքի տրամադրման գործակալությունը կազմավորվել է ՀՀ կառավարության 09.12.2010թ.-ի «ՀՀ էներգետիկայի և բնական պաշարների նախարարության աշխատակազմի ընդերքի տրամադրման գործակալությունը կանոնադրությունը և կառուցվածքը հաստատելու մասին» (այսուհետ՝ Ընդերքի գործակալություն) թիվ 1526-Ն որոշմամբ, նույն որոշմամբ ուժը կորցրած են ճանաչվել ՀՀ կառավարության 26.09.2002թ.-ի «ՀՀ էներգետիկայի և բնական պաշարների նախարարության աշխատակազմի երկրաբանական գործակալության կանոնադրությունը և կառուցվածքը հաստատելու մասին» թիվ 1620-Ն և «ՀՀ էներգետիկայի և բնական պաշարների նախարարության աշխատակազմի կոնցեսիոն գործակալության կանոնադրությունը և կառուցվածքը հաստատելու մասին» թիվ 959-Ն որոշումները: Ընդերքի գործակալության կանոնադրական նպատակներից ու խնդիրներից են՝ հանքային իրավունքների տրամադրման ապահովումը, ընդերքի ռացիոնալ օգտագործմանը նպաստելը, ընդերքի ուսումնասիրման և հանքարդյունահանման արդյունավետ իրականացմանը նպաստելը: Կանոնադրությամբ հաստատվել է նաև Գործակալության կառուցվածքը, որը բաղկացած է թվով 4

կառուցվածքային ստորաբաժանումներից, այն է՝ «Լիցենզիաների, թույլտվությունների տրամադրման բաժին», «Պայմանագրերի բաժին», «Հաշվետվությունների ընդունման և վերլուծության բաժին» և «Երկրաբանական և լեռնային հատկացումների բաժին»:

ՀՀ վերահսկիչ պալատի կողմից, 2010թ.-ի ընթացքում, ընդերքօգտագործող (ընտրաքային՝ մետաղական հանքավայրեր և հանքերևակումներ) ընկերություններում «Ընդերքի օգտագործման տրամադրման օրինականության և 2007-2010թթ. ընթացքում ընդերքի օգտագործման համապատասխանության» նպատակով իրականացված վերահսկողության արդյունքում կազմված ընթացիկ հաշվետվությամբ (հաստատված՝ ՀՀ վերահսկիչ պալատի խորհրդի 24.03.2011թ. թիվ 11/1 որոշմամբ) արձանագրվել են՝ ընդերքի տրամադրման, լիցենզային պայմանագրերի կնքման և ստանձնած պարտավորությունների կատարման, լիցենզիաների ժամկետների երկարաձգման վերաբերյալ խախտումները և բացթողումներ: Նախարարության 20.05.2011թ. գրության (թիվ 01/29.4/1 927-11) համաձայն արձանագրված խախտումների և բացթողումների վերացման վերաբերյալ ձեռնարկվել են միջոցառումներ, ազատվել են զբաղեցված պաշտոններից երեք պատասխանատու պաշտոնատար անձիք և կատարվել է կառուցվածքային փոփոխություն:

Վերահսկողության ընթացքում ընտրաքային կարգով ստուգվել են կոնցեսիոն վճարները: Ընդերքօգտագործման (մետաղական) լիցենզիա ունեցող ընկերությունները «Կոնցեսիայի մասին» ՀՀ օրենքի 48-րդ հոդվածի պահանջով և լիցենզային պայմանագրով պարտավոր են ՀՀ պետական բյուջե տարեկան վճարել կոնցեսիոն միանվագ վճար, որը կախված է ընդերքի տեղամասի չափից: Արդյունքում, թվով 20 ընդերքօգտագործման լիցենզիա ունեցող ընկերությունների համար հաշվարկված կոնցեսիոն վճարը կազմել է 158,979.6 հազ. դրամ, սակայն վճարվել է 79,812.2 հազ. դրամ, կամ չի վճարվել 79,167.4 հազ. դրամ, որը ենթակա է վճարման ՀՀ պետական բյուջե: Ըստ առանձին լիցենզիաների կոնցեսիոն վճարների հաշվարկային և փաստացի վճարման վերաբերյալ ցուցանիշները ներկայացվում են հավելված 1-ում:

ԵԶՐԱԿԱՑՈՒԹՅՈՒՆ

- «Ընդերքի պետական տեսչության» կողմից իրականացված ստուգումների ընդգրկվածության ցուցանիշը բավականին ցածր է, այսպես. 2009թ.-ի ընթացքում գործել է 82 լիցենզիա (մետաղական), սակայն ստուգումներ են իրականացվել 8 լիցենզիա ունեցող ընդերքօգտագործող կազմակերպություններում, որը կազմել է լիցենզիաների ընդհանուր թվի 9.7%-ը, իսկ 2010թ.-ին գործող 64 լիցենզիաներից (մետաղական) ստուգումներ են իրականացվել 12 լիցենզիա ունեցող ընդերքօգտագործող կազմակերպություններում, որը կազմել է ընդհանուր թվի 18.7%-ը:

- 2010թ.-ին «Ընդերքի պետական տեսչության» կողմից իրականացված 12 ստուգումներից 5-ում արձանագրված խախտումների վերաբերյալ համապատասխան ընկերություններին տրվել է գրավոր զգուշացումներ և սահմանվել թերությունների վերացման համար 90-օրյա ժամկետ: Համաձայն՝ «Կոնցեսիայի մասին» ՀՀ օրենքի 31-րդ հոդվածի սահմանված ժամկետում խախտումները չվերացնելու դեպքում Նախարարությունը իրավունք ունի որոշում ընդունել հանքային իրավունքի դադարեցման մասին: Սակայն հետևողականություն չի ցուցաբերվել և չի պահանջվել տեղեկատվություն՝ թերությունների վերացման վերաբերյալ:
- 2009-2010թթ. ընթացքում հանքարդյունահանում իրականացնող 6 ընկերություններում հանձնարարվել է ստուգում իրականացնել ընդերքօգտագործման պայմանագրային պարտավորությունների կատարման և բնօգտագործման վճարի օբյեկտ համարվող փաստացի ծավալների չափաքանակների նկատմամբ: Սակայն, «Ընդերքի պետական տեսչության» կողմից կազմված ստուգման ԱԿՏ-երով անդրադարձել են միայն փաստացի արդյունահանված ծավալներին և այն ներկայացվել է ՀՀ ԿԱ պետական եկամուտների կոմիտե՝ չհամեմատելով բնօգտագործման վճարների հաշվարկ-հաշվետվություններով ներկայացված փաստացի ծավալների հետ: Ստուգմամբ չեն անրադարձել ընդերքօգտագործողների կողմից ստանձնած պայմանագրային պարտավորությունների կատարմանը, կատարված աշխատանքների համապատասխանությունը հաստատված նախագծերին, ոլորտը կանոնակարգող ՀՀ օրենսդրության պահանջների պահպանմանը և կատարմանը:
- «Օգտակար հանածոների պաշարների գործակալության» կողմից 10 հաշվետվություններ պետական ընդերքաբանական փորձաքննության չեն ենթարկվել և վերադարձվել են հեղինակներին՝ առանց բացասական որոշման կայացման, որը ՀՀ կառավարության 06.01.2005թ.-ի թիվ 1784-Ն որոշմամբ սահմանված պահանջի խախտում է:
- «Օգտակար հանածոների պաշարների գործակալության»-ը պետական ընդերքաբանական փորձաքննություն անցկացնելու նպատակով ներկայացված 6 հաշվետվություններ շուրջ 2-3 տարի գտնվում են փորձաքննության ընթացքում, որով խախտվել է՝ ՀՀ կառավարության 06.01.2005թ.-ի թիվ 1784-Ն որոշմամբ՝ փորձաքննություն իրականացնելու համար՝ մինչև 120 աշխատանքային օր սահմանված ժամկետը:
- Վերահսկողության ընթացքում ընտրանքային կարգով ստուգվել է ընդերքօգտագործող (մետաղական հանքավայրեր և հանքերևակումներ) ընկերությունների կողմից «Կոնցեսիայի մասին» ՀՀ օրենքի 48-րդ հոդվածով և լիցենզային պայմանագրերով սահմանված կոնցեսիոն

վճարների հաշվարկման, ՀՀ պետական բյուջե վճարման գործընթացը: Արդյունքում արձանագրվել է, որ թվով 20 ընդերքօգտագործման լիցենզիա ունեցող ընկերությունների համար հաշվարկված կոնցեսիոն վճարը կազմել է 158,979.6 հազ. դրամ, սակայն վճարվել է 79,812.2 հազ. դրամ, կամ պակաս է վճարվել 79,167.4 հազ. դրամ, որը ենթակա է գանձման ՀՀ պետական բյուջե:

ԱՌԱՋԱՐԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

ՀՀ Էներգետիկայի և բնական պաշարների նախարարությանը՝

- Այսուհետ, «Ընդերքի պետական տեսչության» տարեկան աշխատանքային պլանը կազմելիս հնարավորինս բարձրացնել ընդերքօգտագործման (մետաղական) լիցենզիաներ ունեցող կազմակերպությունների ընդգրկվածության ցուցանիշը, ինչպես նաև պահանջել ստուգման հանձնարարգրերում նշված հանձնարարությունների լիարժեք կատարում և արձանագրված թերությունների/խախտումների/ վերացման հսկողության հետամուտ լինելը:
- Խստորեն հետևել, «Օգտակար հանածոների պաշարների գործակալության» կողմից իրականացվող գործառնությունների համապատասխանությանը ՀՀ օրենսդրությամբ սահմանված և գործակալության կանոնադրությամբ հաստատված պահանջներին և կարգերին:
- Ձեռնարկել միջոցներ, թվով 20 ընդերքօգտագործման լիցենզիա ունեցող ընկերությունների համար հաշվարկված կոնցեսիոն վճարի մասով չվճարված 79,167.4 հազ. դրամ գումարի ՀՀ պետական բյուջե վճարման ուղղությամբ:
- ՀՀ պետական բյուջե վերականգնվող/վճարվող գումարները փոխանցել ՀՀ վերահսկիչ պալատի անվամբ բացված «Պետությանը պատճառված վնասների փոխհատուցումից մուտքեր» (900005281515) հաշվեհամարին, կամ գանձապետարանի համակարգում բացված այլ եկամտային հաշվին՝ նշելով «96» կոդը:

Համաձայն «Վերահսկիչ պալատի մասին» ՀՀ օրենքի 24-րդ հոդվածի 2-րդ մասի գ) կետի, մեկամսյա ժամկետում ՀՀ վերահսկիչ պալատին գրավոր տեղեկատվություն տրամադրել՝ հայտնաբերված խախտումները վերացնելու նպատակով իրականացված միջոցառումների վերաբերյալ: